

Щодо підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх офіцерів у реаліях війни (українська відповідь на виклики часу)

Черновол Євгеній Олександрович¹, Сливенко Павло Володимирович²

Опубліковано	Секція	УДК
09.03.2023	Освіта/Педагогіка	378.14:355/359(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7739419>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття присвячена розгляду проблеми підвищення ефективності підготовки майбутніх офіцерів у реаліях сучасної війни. Автором проаналізований закордонний досвід формування системи професійної військової освіти. Аналіз обумовлений перспективами вступу до НАТО та підтримкою країн Альянсу в нинішньому протистоянні. Сформульовані основні цілі освіти військових, пріоритети у підготовці професійних кадрів. Також визначені фактори, що впливають на ті чи інші зміни в загальній структурі вищої військової освіти; розглянуті проблеми, що стають на заваді впровадженню інновацій. Необхідність опанування стандартів НАТО обумовлює звернення до освітньої політики в країнах, які є членами Альянсу. У вищій військовій підготовці пріоритет надається вихованню особистих якостей майбутніх офіцерів, оскільки вони складають основу сучасної армії: відповідають за прийняття рішень, відповідність інформаційної бази, психологічний і фізичний стан особового складу, його компетентність, здатність виконувати завдання, злагодженість роботи підрозділів та ін.

Ключові слова: професійна військова підготовка, компетенції офіцерів, вища військова освіта, Збройні Сили України, НАТО.

Regarding increasing the effectiveness of professional training of future officers in the realities of war (Ukraine's response to the challenges of the times)

Annotation. The article is devoted to the problem of increasing the efficiency of training future officers in the realities of modern warfare. The author analyzed the foreign experience in the formation of a system of professional military education, which is due to the prospects for joining NATO and the support of the Alliance countries in the current confrontation. The main goals of military education are formulated, priorities in the training of professional personnel are set. The factors influencing certain changes in the general structure of higher military education are also identified; the problems faced by the introduction of innovations are considered. The need to master NATO standards causes an appeal to the educational policy of NATO member countries. In higher military training, priority is given to educating the personal qualities of future officers, since they form the basis of the modern army: they are responsible for decision-making, the psychological and physical state of personnel, their

¹ викладач кафедри оперативного-тактичної підготовки Національна академія Служби Безпеки України, <https://orcid.org/0000-0003-2324-6161>

² старший викладач, Національна академія Служби Безпеки України, <https://orcid.org/0000-0002-3818-4234>

competence, ability to perform tasks, coherence of the work of units, compliance with the information base, etc.

The most effective is the centralized comprehensive training of future military personnel. In modern conditions of warfare, the number and focus of professional competencies of future officers is increasing. In addition, the skills of prompt and responsible decision-making in non-standard situations are of particular importance. The experience of recent military operations in Ukraine has demonstrated the need for comprehensive training, taking into account the variability in the use of various combinations of means, tools and types of weapons, and, accordingly, communication between different units. As the most important were highlighted: air defense, information networks, electronic warfare, high-precision weapons. Understanding the possibility of their most effective combination provides a significant advantage on the battlefield. The author notes that the following positions should be included in the strategy for the professional training of future officers in the realities of war: the development of flexible thinking; analysis of external and internal factors that pose a threat; forecasting enemy actions; variability of the response to his actions when the initial data changes; comprehensive control of the actions and condition of subordinates; psychological support and motivation skills.

Keywords: professional military training, officers' competencies, higher military education, the Armed Forces of Ukraine, NATO.

Вступ

Постановка проблеми. Сучасна ситуація в Україні вимагає підвищеної уваги до підготовки офіцерського складу. Актуалізація цього питання викликана необхідністю перегляду загальних засад військової освіти з огляду на реалії війни, що додатково ускладнюється вимушеним скороченням термінів навчання. Значна увага приділяється перепідготовці офіцерських кадрів з урахуванням сучасних умов ведення військових дій, появою нових видів обладнання та озброєння, що вимагає отримання навичок налагодження дій всіх підрозділів.

В грудні 2022 року Кабінет міністрів України затвердив «Концепцію трансформації системи військової освіти» у новій редакції, де відображена наявна проблематика, основні завдання та структура системи військової освіти [12]. Реалізація поставленого переліку завдань та заходів, моніторинг їх виконання передбачені на період до 2032 року. Як зазначив І. Руснак: «Прийняття постанови є логічним продовженням системної роботи оборонного відомства над імплементацією стандартів НАТО у національне законодавство та нормативно-правові акти для забезпечення якісної трансформації системи військової освіти, досягнення відповідності критеріям повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору та Європейському Союзу» [12].

Документом передбачено створення єдиного комплексу системи військової освіти, до якого увійдуть органи управління освітою військових, мережі навчальних закладів, чинні стандарти освіти, професійні стандарти, нормативно-правова база. Оновлена система матиме такі загальні характеристики: багаторівневність, відповідність стандартам НАТО, взаємосумісність із відповідними структурами держав-членів НАТО, централізована підготовка офіцерського складу, постійне оновлення змісту, реалізація принципу «Освіта протягом усієї військової кар'єри», застосування сучасних технологій в усіх сферах, високий рівень знання іноземних мов, активна співпраця з країнами-членами Альянсу [15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На цей момент існує широкий спектр досліджень, присвячених військовій освіті, зокрема підготовці офіцерських кадрів. В них акцентується на багатогранності та складності професійної діяльності офіцерів,

оскільки саме на них лягає основний тягар безпосереднього забезпечення виконання рішень командування, а також виховання та навчання підлеглих. Це зумовлює наявність наступних аспектів у дослідженнях: професійна військова підготовка (загальна та відповідно до роду військ), управлінська (лідерство, організація, керування підрозділами), психологічна (формування особистих якостей, налагодження міжособистих відносин).

У працях вітчизняних і зарубіжних вчених розглянуто структуру та організаційно-методичні засади професійної підготовки офіцерів [3, 5, 6, 8, 14, 23]. Значна частина публікацій присвячена питанням досвіду та психології вищої військової освіти.

Загальна проблематика впровадження змін ув освітній процес відображені в роботах І. Беха, В. Андрущенко, А. Долматова, Д. Кільдерова, С. Ніколаєнка, В. Давидова, А. Маслоу, С. Подмазіна, І. Зязюна, К. Роджерса, В. Серікова, С. Сисоевої, І. Харламова та ін. Вони зосередили свою увагу на питаннях педагогіки та дидактики; формах, методах та інструментах навчання, теоретичних основах психології; розвитку творчого потенціалу особистості та інноваційних систем освіти тощо.

Система вищої військової освіти в Україні, її особливості та проблеми проаналізовані в працях Ю. Приходька, І. Козубцова, О. Торічного, В. Ягупова, О. Діденка та ін. Автори зосереджують увагу на історії формування та концептуального розвитку військової освіти, на її трансформації, педагогічних засадах, морально-психологічному забезпеченні освітнього процесу, впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, розвитку матеріально-технічної бази навчальних закладів, визначенні якості освіти та освітньої діяльності тощо.

О.С. Колосович детально дослідив особливості службової взаємодії між офіцерами й неформальними лідерами. Він сформулював практичні рекомендації щодо психологічної підготовки офіцерів, які займаються формуванням згуртованих підрозділів. Також автором були визначені основні напрямки створення програми розвитку практичного мислення у військовослужбовців [4].

Уваги заслуговує монографія О.С. Капінуса, написана ще до повномасштабного вторгнення, та вже з урахуванням певного досвіду ведення воєнних дій. Автор зосереджується на проблемах формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних Сил України у вищих військових навчальних закладах. Він пропонує комплексну методику, що базується на використанні системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного підходів [3].

Ряд дослідників концентруються на визначенні ефективності військової освітньої діяльності та її відповідності сучасним вимогам. Це було актуально в умовах гібридної війни, що тривала на Сході України. На сьогодні, у зв'язку з необхідністю зміни форм та способів застосування Збройних Сил України в умовах повномасштабної війни, ці питання виходять на новий рівень. Автори пропонують власні методики, наводять результати їх апробації [5].

С. Марченков розглядає особливості формування інформаційно-аналітичної компетентності у майбутніх офіцерів під час навчання у профільних військових вузах. Він виділяє найбільш пріоритетні методологічні підходи та дидактичні принципи, покладені в їх основу. Автором розроблено архітектуру такої компетентності, що являє собою «багатофункціональну інтегровану здатність особистості та сукупність структурних та функціональних компонентів» [6]. Ним запропоновано етапи впровадження цієї моделі в освітній процес та наголошено на необхідності внесення змін, націлених на залучення освітньо-виховного потенціалу інформаційно-аналітичної діяльності та формування цілісної системи впливів освітнього середовища на майбутніх офіцерів.

Р. Мішенюк аналізує загальновійськову підготовку прикордонників у вищих професійних закладах. Мета цієї підготовки полягає в систематичному отриманні знань, умінь і навичок, що потрібні спеціалістам Державної прикордонної служби. Р. Мішенюк пріоритетним вважає опанування загальних особливостей ведення бойових дій в умовах сучасної війни, що характеризується високою напругою, маневреністю, швидкоплинністю, новими методами ведення бойових дій тощо. Автор наголошує на необхідності проведення практичної роботи із залученням нових технологій. Саме поєднання теорії та практики забезпечить ефективність освітнього процесу [8].

О. Полтораков, І. Щиголь досліджують систему підготовки молодшого офіцерського складу та визнають, що в нашій країні вона не відповідає повністю потребам розвитку національної безпеки й оборони. Вони також підкреслюють необхідність глобального реформування системи, враховуючи актуальні соціально-економічні та морально-психологічні фактори. Науковці пропонують оптимізувати розподіл підготовки за військово-обліковою спеціальністю, спираючись на освітні напрями регіональних закладів вищої освіти [11].

Ю. Приходько досліджує проблеми та основні засади вищої військової освіти як в провідних країнах світу, так і в Україні. Він підкреслює, що військова освіта виконує роль інституційної структурної складової будь-якої незалежної суверенної держави, оскільки вона визначає стан та можливості військової організації, складає основу для її розвитку. Військова освіта також розглядається як важливий компонент забезпечення національних інтересів і національної безпеки провідних країн світу. Ю. Приходько систематизує та узагальнює досвід провідних країн світу, враховуючи їх обороноздатність. Він встановив, що напрями розвитку військової освіти зумовлені:

- 1) особистими освітніми потребами;
- 2) загальнодержавними інтересами, інтересами національної безпеки та оборони, державною політикою в освітній сфері;
- 3) політичними, ідеологічними та соціально-економічними умовами;
- 4) науково-технічними можливостями держави;
- 5) національними традиціями, національним та світовим досвідом;
- 6) військовими потребами;
- 7) станом військово-теоретичних та психолого-педагогічних досліджень;
- 8) рівнем морально-психологічного, фінансово-економічного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення системи [14].

Визначення загальних принципів та тенденцій розвитку військової освіти в провідних країнах має практичне значення для проведення реформ у Збройних Силах України з огляду на сучасну стратегію зближення з НАТО та потреби зміцнення військових потужностей країни в умовах війни. Ю. Приходько вказує на необхідність подальшої розробки організаційно-методичних та змістовних засад освітнього процесу у військовій сфері [13].

Уваги заслуговує інтерв'ю з генерал-лейтенантом Олександром Сирським, що у 2020 р. виконував обов'язки Командувача Сухопутних військ Збройних сил України. Він наголошує на важливості бойової підготовки майбутніх офіцерів відповідно до кваліфікаційних стандартів, розроблених у співпраці з військовими країн-членів НАТО («Об'єднана багатонаціональна група з підготовки – Україна»), бо це є основою боєздатності війська [10]. О. Сирський вказує на зміни у підготовці, що відбулись через масштабну російську агресію. Серед основних навичок у військових він виділяє здатність оперативно застосовувати отриманий досвід, і це повинно бути прописано у програмах підготовки. Генерал-лейтенант підкреслює, що тепер на перший план виходить практична площина питання: набутий бойовий досвід потрібно відразу впроваджувати в систему навчання. Він виділяє централізовану підготовку як

найбільш ефективну. Для штабів військових частин (підрозділів) передбачено проходження навчання у профільних вищих військових навчальних закладах, до індивідуального навчання залучаються досвідчені інструктори, в тому числі іноземні фахівці. О. Сирський визначає такі основні тенденції розвитку військової освіти: максимально прискорена адаптація до стандартів НАТО, розвиток взаємосумісності з підрозділами країн-членів Альянсу [10].

У збірнику «Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах» представлені результати наукових теоретичних досліджень та практичних розробок, присвячених питанням вдосконалення військової освіти, проблемам підготовки військових до виконання складних завдань, особливостям збереження психічного здоров'я учасників бойових дій. Авторами наголошується, що всі визначені проблеми необхідно враховувати при формуванні навчальних програм, що дозволить забезпечити психологічну адаптацію офіцерів в умовах військових дій, розробити найбільш дієві шляхи впровадження нових методик у процес навчання [16].

С. Мельниченко, В. Овчинник, С. Гудаль розглядають перспективні напрямки у підготовці офіцерського складу ЗСУ на базі вищих військових навчальних закладів. В основу дослідження покладено аналіз різних аспектів системи вищої військової освіти, що існує наразі в нашій країні. При розробці рекомендацій автори враховують досвід АТО, ООС та нинішніх бойових дій, що, безперечно, є доречним в стані війни. Також визначено фактори, що перешкоджають активному впровадженню інновацій у цій сфері [7].

Серед навчальної літератури можна виділити ряд матеріалів. Довідник «Психологічна підготовка» [2] призначений для офіцерів та військовослужбовців зі структур, що відповідають за морально-психологічний стан, і використовується для проведення занять з фахової підготовки, що вміщує в собі формування навичок організації забезпечення психологічного супроводу під час навчання та в процесі ведення бойових дій.

Підручник «Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України» містить матеріали стосовно теоретико-методологічних засад морально-психологічного забезпечення застосування ЗСУ. Окрім аналізу розвитку системи в Україні, детально розглянутий досвід країн-членів НАТО в цьому питанні. Осібно виділені проблеми гібридної війни росії проти України, зокрема її інформаційний аспект [9].

Окремо слід розглянути праці, присвячені сучасним методикам навчання, що отримали розвиток в умовах воєнного часу. Передовсім це глобальна цифровізація освітнього простору, а саме: поява в нашій реальності цифрових університетів та проблем з досягненням ефективності нового типу навчання [22]; вплив повномасштабної війни на тенденції розвитку сфери освіти [21]; питання загальної цифрової грамотності та можливість використання цифрових інструментів у навчанні здобувачів вищої освіти [20].

Таким чином, залишаються актуальними проблеми визначення напрямів та інструментів підвищення ефективності професійної підготовки офіцерів в умовах війни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз ситуації, що склалася, визначення проблем та формування стратегічних засад вищої військової освіти в Україні з урахуванням реалій війни.

Результати

Повномасштабна агресія росії додатково актуалізувала необхідність кардинальних змін у військовій підготовці офіцерів ЗСУ. Умови ведення війни зараз є

такими, що потребують гнучкого реагування в усіх сферах, причетних до забезпечення національної безпеки. Одну з головних ролей відіграє галузь вищої військової освіти. Саме добра та вчасна підготовка професійних кадрів дозволяє в подальшому вирішувати складні бойові завдання з мінімальними втратами. Крім того, як вже зазначалося вище, перспективи вступу до Альянсу НАТО та необхідність використання нової військової техніки та зброї потребують швидкого опанування нових стандартів.

Після незаконної анексії Росією Криму та дестабілізації східної України в 2014 році НАТО зайняла тверду позицію щодо повної підтримки суверенітету та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів. НАТО також засуджує незаконну спробу росії анексувати чотири області України: Донецьку, Луганську, Херсонську та Запорізьку – у вересні 2022 року, що є найбільшою спробою силової анексії європейської території від часів Другої світової війни. Північноатлантичний Альянс є військово-політичним блоком, який об'єднує більшість країн Європи, Сполучені Штати Америки та Канаду. Заснований 4 квітня 1949 року в США з метою захисту Європи від можливої загрози радянської експансії. Військовий аналітик Том Купер (Австрія) заявив, що українська армія наразі вже перевершила війська НАТО. В інтерв'ю на YouTube-каналі «Україна 24» він, зокрема, зазначив що: «... війська НАТО не мають такого військового досвіду, як українські. Так, вони мають військовий досвід в Іраку та Афганістані. Але не в такій великій війні, яка зараз в Україні» [1].

Проаналізуємо основні засади підготовки офіцерського складу в країнах НАТО.

Підвалиною навчання у ЗС США є теза, що випускник військового навчального закладу має бути високоінтелектуальним офіцером. Тому обсяг бойових дисциплін у військових навчальних закладах США не перевищує 15% від загальної кількості навчальних годин. Значну частину навантаження складають гуманітарні дисципліни, особливо на старших курсах. Наприклад, у військовій академії Вест-Пойнт прийнята концепція «Цільна особистість», що передбачає формування в майбутніх офіцерів високої моральної культури, фізичної стійкості, здатності взаємодіяти з командирами та підлеглими.

Серед технічних навичок слід відзначити опанування сучасних систем зв'язку та управління, що дають можливість швидкої оцінки обстановки, ухвалення відповідних рішень на всіх необхідних рівнях. Крім наявності сучасних та високотехнологічних систем розвідки, управління та зв'язку, уваги заслуговує й злагодженість керування контингентами союзників, узгодженість процесів різних підрозділів Багатонаціональних сил (МНС), що є досить показовим результатом численних спільних навчань, командно-штабних військових ігор, які проводяться за різними напрямками й у різному складі [18, 25].

Важливу роль відіграє Міжнародна програма військової освіти та навчання (IMET), що забезпечує фінансування підготовки військових та цивільних керівників іноземних держав. Вона реалізується Управлінням співробітництва у сфері безпеки МО США. Відповідно до інформації Державного Департаменту США, програма IMET має три ключові цілі:

- вдосконалення можливостей військовослужбовців союзних та дружніх країн, спрямованих на проведення миротворчих операцій за мандатом ООН або інших багатонаціональних організацій;
- просування загального розуміння, сумісництва зі збройними силами США, що досягається залученням до процесу навчання курсантів для опанування навичок роботи з військовими доктринами, стратегічного планування, процедур управління й логістичного забезпечення;

- нарощування позитивних міжособистісних відносин між керівниками з числа цивільних фахівців та військовослужбовців США з представниками інших країн.

Підготовка офіцерського складу та кандидатів в офіцери сухопутних військ ВС ФРГ проводиться на базі 15 відомчих установ. Вона являє собою комплекс поступових етапів навчання в офіцерській школі СВ, школах родів військ, в одному з університетів бундесверу, військової стадії та безпосередньої служби у військах на різних штабних і командних посадах.

Навчання проходить за єдиною програмою, що включає в себе:

- курс кандидатів в офіцери: початкова військова підготовка (загальна військова) і початкова за спеціальністю;
- перший (початковий) офіцерський курс: основи тактики, спеціальні військові дисципліни, фізична підготовка, розвиток командирських навичок;
- курс мовної підготовки: забезпечення необхідного рівня знань англійської мови (за національною класифікацією SLP);
- військове стажування: практика виконання обов'язків командира відділення відповідного роду військ;

Додаткове навчання визначається в залежності від тривалості підписаного контракту, а також від отриманої цивільної спеціальності ще до служби.

Для кандидатів у кадрові офіцери та офіцери за довгостроковим контрактом наступний цикл підготовки включає навчання в одному з двох університетів бундесверу, де вони отримують вищу громадянську освіту без відриву від проходження військової практики або вивчення військових дисциплін. Під час навчання у вузі остаточно визначається рід військ, в якому офіцер буде проходити службу. Після отримання диплома про вищу цивільну освіту випускники навчаються на другому (спеціалізованому) курсі, де опановують тактику, основні види бою, спеціальні військові дисципліни, вдосконалюють фізичну підготовку та командирські навички.

Третій (підготовка за призначенням) офіцерський курс проходить на базі шкіл родів військ, а також безпосередньо в частинах і підрозділах. В рамках навчання проводяться заняття з курсів «Вживання в складних умовах» та «Рейнджерська підготовка». На завершення офіцер протягом трьох років удосконалює навички на посаді командира взводу (замісника командира роти). В подальшому перед кожним новим призначенням на вищу посаду офіцери зобов'язані пройти курси підвищення кваліфікації в школах родів військ. Для командного складу СВ ФРГ обов'язковими є курси: командирів рот (школа роду військ), командирів батальйонів (школа роду військ), старших офіцерів (академія керівного складу бундесверу) і штабних офіцерів (академія керівного складу бундесверу). За результатами закінчення курсів 10-12% найкращих старших офіцерів отримують право подальшого навчання на курсах офіцерів служби генерального штабу (академія керівного складу бундесверу) [17, 19].

Особливості освітнього процесу в армії Великобританії полягають в тому, що формування морально-вольових якостей, навчання, виховання військовослужбовців, а також педагогічна діяльність є головним обов'язком командирів (начальників), незалежно від посади та звання. Характерні риси військової освіти в цій країні:

- ретельний відбір військовослужбовців з урахуванням їхньої професійної, бойової підготовки та результатів професійно-психологічного тестування;
- високий педагогічний рівень кадрового складу військових навчальних закладів, де наголошується на військовій дисципліні, вивченні загальновійськових предметів та професійно-посадовій підготовці;
- безперервне навчання військовослужбовців;

- оптимальний характер побудови системи освіти та виховання, забезпечення матеріального стимулювання військово-професійної, зокрема і педагогічної, діяльності та підготовки до неї [23, 24].

Також слід враховувати, що військові освітні заклади США, Німеччини, Англії, Туреччини та інших іноземних держав мають висококласну навчально-матеріальну базу та сучасне обладнання, а також сформовані комп'ютерні мережі, що налічують величезну кількість ПК, які з'єднують між собою тренувальні аудиторії, бібліотеки, офіси, штаби. Концепція підготовки офіцерів є єдиним і безперервним процесом. Вона має свою національну специфіку та відповідає національним інтересам та традиціям кожної держави.

Ю. Приходько систематизував основні цілі військової освіти в провідних країнах НАТО. Найбільш значущими є:

- актуалізація значення армії, підвищення обороноздатності держави, формування національних цінностей (матеріальних, інтелектуальних, духовних);
- реалізація особистих, суспільних та державних запитів щодо ефективної підготовки військових фахівців, які здатні вирішувати конкретні завдання в умовах конфліктів;
- навички самостійно представляти державні інтереси за її межами;
- здатність співпрацювати з іншими структурами, організаціями й інформаційно-комунікативною сферою;
- акцент на постійному удосконаленні та підтримці системи військової освіти як структури, яка формує професійний кадровий потенціал збройних сил [14, с. 290].

Визначною є тенденція до відокремлення загальних цілей підготовки офіцерів від дидактичних (професійне спрямування у військових закладах вищої освіти). Загальні цілі є більш пріоритетними, оскільки враховують реалізацію у військових навчальних закладах за відповідними спеціальностями. При чому таким пріоритетом обов'язково керуються всі військові освітні заклади, з позицій системного підходу до освіти військових та з урахуванням національних інтересів та національної безпеки.

Аналіз вітчизняного досвіду ведення бойових дій (АТО, ООС, повномасштабне вторгнення) дозволив С. Мельниченко, В. Овчиннику, С. Гудалю сформулювати перспективні напрямки підготовки військових – майбутніх офіцерів ЗСУ. Вони наголошують на необхідності модернізації освітньої системи через оновлення викладацького складу вузів, їх матеріальної бази (програмне забезпечення, зразки новітньої військової техніки та озброєння), навчальних програм з професійних дисциплін. Також вони підкреслюють необхідність збільшення обсягу практичних занять та виховної роботи. На їхню думку, потрібно акцентувати увагу на формуванні психологічних та професійних якостей майбутніх офіцерів: інтелектуальних, лідерських, особистісних, мотиваційних, ціннісних та вольових. Не менш важливими є комунікативні навички.

Російське вторгнення в Україну – це, фактично, перший конфлікт між двома технологічно порівнянними збройними силами за останні кілька десятиріч. Досвід військових дій впродовж року війни продемонстрував:

- велике значення протиповітряної оборони, що тягне за собою необхідність підготовки професійних кадрів, що зможуть працювати із сучасними системами; удосконалення ешелонованої системи протиповітряної оборони, яка наразі існує в Україні (системи, в якій комплекси далекого, середнього та ближнього радіусу діють в єдиному контурі з командними центрами, станціями радіолокації);
- високу ефективність використання інформаційної мережі, зокрема створення єдиного інформаційного простору на полі бою для ефективного обміну

оперативною розвідувальною інформацією з різних джерел, її обробки й управління включеними в цю систему різними засобами ведення війни;

- застосування засобів радіоелектронної боротьби. Через швидкий розвиток комерційних і військових засобів боротьби в електромагнітному спектрі армії не можуть розраховувати, що їхні частини матимуть змогу успішно підтримувати зв'язок між собою на полі бою;
- використання різноманітного арсеналу розвідувальних засобів: супутникових знімків, даних безпілотників, літаків-розвідників та інших джерел інформації, доповнених інформацією, отриманою із соціальних мереж. Ця ключова інформація, яка багато в чому має вирішальне значення на полі бою, поставляється на комерційних умовах великими космічними компаніями, що знімає проблему розсекречення розвідданих;
- набування особливого значення високоточною зброєю саме в новому, прозорому світі із супутниковими даними, де вразливою для ракетного удару стає практично будь-яка ціль. І це потребує навичок використання цієї зброї та узгодження дій з іншими видами ураження, що здатне забезпечити необхідну ефективність та оптимальність використання озброєння.

Таким чином, значну роль у підвищенні ефективності професійної підготовки майбутніх офіцерів в реаліях війни відіграє швидке реагування на події, що відбуваються безпосередньо на полі бою. Бойовий досвід потрібно негайно переносити в навчальний процес, що можливо завдяки залученню до навчання офіцерських кадрів з передової. Ця практика інструктажу повинна стати обов'язковим елементом системи сучасної підготовки, вона органічно доповнить загальновійськову та спеціальну підготовку.

Висновки

Повномасштабне вторгнення росії в Україну поставило нові виклики перед здійсненням професійної військової підготовки. Підтримка Альянсу НАТО та країн ЄС обумовило частковий перехід до застосування нових технологій. З огляду на це на цей момент значної актуальності набуває закордонний досвід підготовки офіцерських кадрів – освітні програми, що застосовуються у системі вищих навчальних закладів європейських та євроатлантичних держав, особливо формування готовності до протистояння в умовах гібридної війни. Причиною цього є не тільки вступ до альянсу НАТО, але й необхідність кардинальних змін у системі військової освіти, що залишилась у спадок з радянських часів та потребувала глобального перегляду. Саме тепер усі ці зміни відбуваються у прискореному темпі, що притягує максимальну увагу до дослідження різних аспектів навчання та актуальних потреб в умовах ведення активних військових дій.

Було визначено, що сучасний стан військової педагогіки держав НАТО переважно характеризується відсутністю загальної методології викладання, а також навчання військовослужбовців. В основу стратегії викладання у військових навчальних закладах Сполучених Штатів Америки, Великобританії, Німеччини та інших країн закладені різні психологічні та педагогічні концепції. Основним завданням освітнього процесу є формування особистості військовослужбовця як патріота власної держави, а також фахівця високого рівня в різних сферах, який повинен бути готовим до самостійного навчання та постійного самовдосконалення.

Серед основних вимог до офіцерських кадрів слід відзначити:

- здатність застосовувати інноваційні способи викладання;
- уміння формувати згуртовані колективи;
- стати людиною, якій можна довіряти, радитись;

- вирішувати спірні питання при виникненні складних ситуацій.

Найбільш ефективною є централізована комплексна підготовка майбутніх військових кадрів. В сучасних умовах ведення війни кількість та направленість професійних компетенцій майбутніх офіцерів збільшується. Крім того, особливого значення набувають навички з оперативного та відповідального прийняття рішень в нестандартних ситуаціях. Тобто, важливими складовими підготовки повинні стати: розвиток гнучкого мислення; аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів, що становлять загрозу; прогнозування дій противника; варіативність відповіді на його дії при зміні вихідних даних; всебічний контроль дій та стану підлеглих; навички психологічної підтримки та мотивації.

Список використаних джерел

1. Військовий аналітик з Австрії розповів, чому НАТО може навчитися в Україні // Фокус. 04 липня 2022. – <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/521116-voennyy-analitik-iz-avstrii-rasskazal-chemu-nato-mozhet-nauchitsya-u-ukrainy>
2. ДМ до СТІ 101А.26В. Спеціальна підготовка (фахова підготовка). Психологічна підготовка. Головне управління морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України. 2019. 107 с.
3. Капінус О.С. К 20 Методологія, теорія і методика формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України: монографія / О.С. Капінус. – Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. – 600 с.
4. Колосович О.С. Психологія взаємодії у військово-професійному середовищі: монографія / О.С. Колосович. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 232 с.
5. Марценківський В., Камалов Є., Клонцак М. Оцінювання ефективності функціонування військових навчальних підрозділів у системі підготовки офіцерів запасу // Військова освіта. 2020. 2 (42). С. 174-185.
6. Марченков С.М. Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04 Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2021. 156 с.
7. Мельниченко С., Овчинник В., Гудаль С. Перспективи підготовки фахівців військових спеціальностей у системі ВВНЗ. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки». 2002. № 3. С. 39–45. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-3-39-45>
8. Мішенюк Р.М. Педагогічні технології у загальновійськовій підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників: реалії та перспективи // Теорія і методика професійної освіти. 2022. Випуск 45. С. 192-195.
9. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України підручник : у 2 ч. Ч. 1. вид. 2-е, перероб. зі змін. та допов. / Н. А. Агаєв, В. Г. Дикун, В. С. Чорний та ін.; за заг. ред. В. В. Стасюка. / 2020. 754 с.
10. Олександр Сирський: Бойова підготовка – це основа боєздатності війська. Defense Express. 06 травня 2020. – https://defence-ua.com/army_and_war/oleksandr_sirskij_bojova_pidgotovka_tse_osnova_bojezdatnosti_vijska-655.html?fbclid=IwAR1DXmWatbymnWil5hpaKJvMnCzXMi5eBuyAZFf0DRJ5mkWWglbw7gAnsok
11. Полтораков О., Щиголь І. Соціально-інституційні проблеми підготовки офіцерів запасу в сучасній Україні // Військова освіта 1 (43), 2021. С. 246-253.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 «Про створення єдиної системи військової освіти»» (від 30 грудня 2022 р. № 1490), Київ.

13. Приходько Ю. Актуальні проблеми трансформації стану та якості системи вищої військової освіти // Військова освіта. 2022. 1 (45).
14. Приходько Ю. Підготовка військових фахівців у провідних країнах світу: основоположні засади та тенденції // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2017. № 3 (67). С. 285-299.
15. Трансформація системи військової освіти відповідає євроатлантичному курсу України, – Іван Руснак // Судово-юридична газета: Законодавство. 3 січня 2023. - <https://sud.ua/uk/news/laws/258304-transformatsiya-sistemy-voennogo-obrazovaniya-sootvetstvuet-evroatlanticheskomu-kursu-ukrainy-ivan-rusnak>
16. Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах (1 грудня 2022 р.). Міністерство оборони України, Національний університет оборони України. Київ : НУОУ, 2022. 283 с.
17. Bundeswehrkarriere: Bundeswehr Ausbildung bzw. Offizier Studium. - <https://www.bundeswehr-test.de/bundeswehr-karriere/bundeswehr-ausbildung-offizier-studium>
18. How to Become an Army Officer. - <https://www.military.com/join-armed-forces/join-army-officer.html>
19. Jungführen: Neue Offiziersausbildung im Heer. - <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/heer/menschen-im-heer/-jungfuehren-neue-offiziersausbildung-im-heer-2020>
20. Tytova, N., & Mereniuk, K. (2022). Digital literacy of future teachers in the realities of large-scale military aggression (Ukrainian experience). *Futurity Education*, 2(3), 43–54. <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.33>
21. Tsekhmister, Y. (2022). Education of the future: from post-war reconstruction to EU membership (Ukrainian case study). *Futurity Education*, 2(2), 42–52. <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.28>
22. Oleksiienko , A., Kotendzhy , L., Kyrylova , Y., Kaminskyy , V., & Viesova , O. (2022). An analysis of the digital university phenomenon: dilemmas, new opportunities. *Futurity Education*, 2(4), 18–25. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.02>
23. Storr J. Initial officer training and education in the british army. - <https://bootcampmilitaryfitnessinstitute.com/wp-content/uploads/2016/01/initial-officer-training-education-in-the-british-army-starr-2014.pdf>
24. UK Military Officer Career Development Programmes. - <https://bootcampmilitaryfitnessinstitute.com/military-training/armed-forces-of-the-united-kingdom/uk-military-officer-career-development-programmes/>
25. U.S. Department of Education. Consumer Guide. Office of Research, Office of Educational Research and Improvement. 2020. - <https://www2.ed.gov/pubs/OR/ConsumerGuides/index.html>